

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΡΗΤΗΣ

UNIVERSITY
OF CRETE

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: << ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ >>

Του φοιτητή Λίτσα Νικολάου

ΑΜ: 2801

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΒΑΛΙΑ ΑΡΑΝΙΤΟΥ

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Θέμα της παρούσας εργασίας αποτελεί η μελέτη και η αποσαφήνιση των κοινωνικών κινημάτων. Πιο συγκεκριμένα πραγματοποιείται μια σύγκριση τα κοινωνικών κινημάτων πριν και μετά την έξαρση του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης.

Στην αρχή πραγματοποιείται μια προσέγγιση του όρου των κοινωνικών κινημάτων καταγράφοντας με αυτό το τρόπο τα βασικά χαρακτηριστικά τους και σκιαγραφώντας την μορφή τους. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν αναλυτές όπως ο Charles Tilly και ο Erik Neveu, οι οποίοι έχουν μελετήσει εις βάθος το συγκεκριμένο θέμα.

Έπειτα, πολύ σημαντικό στοιχείο αποτελεί ο διαχωρισμός του όρου των κοινωνικών κινημάτων με άλλα κοινωνικά φαινόμενα. Παραδείγματος χάρη τα πολιτικά κόμματα και οι εργατικές ενώσεις μπορεί να μοιράζονται αρκετά κοινά γνωρίσματα με τα κοινωνικά κινήματα αλλά είναι όροι που δεν πρέπει να συγχαιούνται και να συγκρίνονται μεταξύ τους.

Ο όρος συλλογική δράση αποτελεί κομβικό σημείο εξέτασης στο πεδίο των κοινωνικών κινημάτων. Αξίζει να αναζητηθούν οι λόγοι και οι αιτίες κατά τις οποίες οι άνθρωποι κινητοποιούνται και αποφασίζουν να ενωθούν και να δράσουν προκειμένου να πετύχουν ένα κοινό σκοπό. Οι συλλογικές δράσεις αποκρυσταλώνονται μέσα από τις οργανώσεις και τις κινήτοποιήσεις. Άρα πρέπει να αναζητηθούν τα κοινά σημεία που ενώνουν αυτούς τους δύο όρους προκειμένου να υπάρξει μια συντονισμένη δράση για ένα κοινό σκοπό.

Στην συνέχεια θα αναφερθούν οι αντίπαλοι των κοινωνικών κινημάτων. Για πιον λόγο κάπιοι αποφασίζουν πως οι συλλογικές διεκδικητικές δράσεις αποτελούν απειλή; και τι μέσα επιστρατεύουν προκειμένου να δράσουν κατασταλτικά ώστε να περιορίσουν όσο το δυνατό περισσότερο τις δράσεις τους;

Επιπρόσθετα παρουσιάζεται μια τάση πολιτικοποίησης των κοινωνικών κινημάτων. Πρέπει να αναζητηθεί η σχέση αυτού του φαινομένου τόσο γενικότερα με το πολιτικό γίνεσθαι όσο και ειδικότερα με τα πολιτικά κόμματα που κατέχουν το κοινοβουλευτικό έλεγχο. Σε αυτό το σημείο πολυ σημαντικό είναι ο ρόλος των επαγγελματιών, των λεγόμενων Λομπιστών, που λειτουργούν ως επικοινωνιολόγοι- διαμεσολαβητές μεταξύ των κοινωνικών κινημάτων και του πολιτικού κόσμου.

Επίσης πολύ σημαντικό κεφάλαιο αποτελεί τα ρεπερτόρια δράσης των κοινωνικών κινημάτων. Υπάρχουν διάφοροι μέθοδοι και τρόποι οι οποίοι επιστρατεύονται προκειμένου να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα. Επίσης το ρεπερτόριο δράσης αντικατοπτρίζει την διαμαρτυρία και εκφράζει επι του πρακτέου την δυσαρέσκεια και την επιθυμία των διεκδικητών.

Τέλος θα δωθεί ιδιαίτερη έμφαση στον ορισμό της παγκοσμιοποίησης και πως επηρεάζει τα κοινωνικά κινήματα, για πρώτη φορά εισάγεται ο όρος μεταυλιστικά κινήματα. Τι διαφορές έχουν τα μεταυλιστικά κινήματα από τα υπόλοιπα παραδοσιακά κινήματα που υφίστανται έδω και αιώνες; Τέλος πολυ σημαντικό ρόλο παίζουν τα ΜΜΕ στην διαμόρφωση των σύγχρονων διεκδικητών.

2. Η εννοιολογική προσέγγιση του όρου <<κοινωνικό κίνημα>> σύμφωνα με τον CharlesTilly

Ένας από τους μεγαλύτερους θεωρητικούς των κοινωνικών κινήματων, Ο CharlesTilly, Αμερικάνος ιστορικός και κοινωνιολόγος, ξεκίνησε την έρευνα του προσπαθώντας να απαντήσει στο ερώτημα:<< πώς, πότε και γιατί οι συνηθισμένοι άνθρωποι διατυπώνουν συλλογικές διεκδικήσεις έναντι των δημοσίων αρχών, άλλων κατόχων εξουσίας, ανταγωνιστών, εχθρών και στόχων της λαϊκής δυσανεξίας και αποδοκιμασίας>>. Αρχικά, ο Tilly , αποφεύγει να χρησιμοποιήσει τον όρο κοινωνικό κίνημα, την δεδομένη χρονική στιγμή, επειδή δεν είχε ένα συγκεκριμένο εννοιολογικό περιεχόμενο. Πίστευε ότι αυτός ο όρος πιθανόν θα δημιουργούσε σύγχυση παρά θα διευκόλυνε την επιστημονική έρευνα. Στην συνέχεια της ερευνάς του διαπίστωσε ότι τα συγκρουσιακά γεγονότα που διαδραματίστηκαν από το 17ου μέχρι 20ου αιώνα στη Δυτική Ευρώπη και Βόρεια Αμερική τον έκαναν να αλλάξει γνώμη. Οι συλλογικές διεκδικήσεις καθημερινών ανθρώπων χάρις στα επαναλαμβανόμενα συγκρουσιακά ρεπερτόρια τους επέφεραν σοβαρές αλλαγές και διεκδικητικές επιτυχίες. Επιπρόσθετα παρατηρούνται πως όλα αυτά τα κοινωνικά διεκδικητικά ξεσπάσματα άρχισαν να παίρνουν όμοια μορφή και να διαφαίνονται συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ανεξαρτήτως του πολιτικού και γεωγραφικού πλαισίου που λαμβάνον τόπο. Δηλαδή μπορούσαν να εντοπιστούν κοινά στοιχεία συλλογικής δράσης ανάμεσα σε μια διδακτορική χώρα της Λατινικής Αμερικής και σε μια δημοκρατική Ευρωπαϊκή πρωτεύουσα. (Tilly,2007σελ.12-13)

Σύμφωνα με τον Tilly, Κοινωνικά Κινήματα ονομάζουμε όλες τις ευρείες οργανώσεις που αποτελούνται από διάφορες ομάδες συμφερόντων.Επιπλέον, αυτά αποτελούν μεμονωμένη μορφή συγκρουσιακής πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα, με τον όρο συγκρουσιακή εννοείται ότι οι ομάδες πίεσης ενώνονται και διεκδικούν συμφέροντα που αν καταστούν δυνατά θα έρθουν σε άμεση σύγκρουση με τα συμφέροντα τόσο του ίδιου του κράτους όσο και κάποιου Ιδιώτη. Επίσης ο όρος πολιτική αναφέρεται διότι πάντοτε στην διαδικασία διαμόρφωσης εμπλέκονται οι κυβερνήσεις είτε ως διεκδικητριες δυνάμεις, είτε ως στόχοι- αποδέκτες των διεκδικήσεων είτε πάλι ως αποστασιοποιημένοι μεσολαβητές- παρατηρητικές των συγκρούσεων.(Tilly,2007σελ.19-20)

Στη συνέχεια, μπορεί εύκολα να διαπιστωθεί πως ο Tillyδίνει μεγάλη βαρύτητα στα άτομα που απαρτίζουν ένα Κοινωνικό Κίνημα. Άνθρωποι από όλα τα κοινωνικά στρώματα και από κάθε ηλικιακή ομάδα καλούνται να συσπειρωθούν και να δημιουργήσουν ενιαία συνείδησηαπέναντι στον εκάστοτε κοινό εχθρό. Η δυναμική ένωση εργατών, γυναικών, φοιτητών και παραγόντων της διανοήσης συνήθως επιτυγχάνεταιεξαιτίας του κλονισμού της δημοκρατίας μέσα στα πλαίσια ενός πολιτικού περιβάλλοντος.(Tilly,2007σελ.15) Σε αντίθετη περίπτωση, δηλαδή όταν αρχίζει και συρρικνώνεται η συμμετοχή των ανθρώπων στα κοινωνικά κινήματα σημαίνει πως έχει αρχίσει η καθοδική τους πορεία.(Tilly,2007σελ.20)

3. Τα χαρακτηριστικά των κοινωνικών κινήματων.

Χαρακτηριστικά των Κοινωνικών Κινήματων μετά το 1750 αποτελούν:

1. Η εκστρατεία, δηλαδή μια επίμονη οργανωμένη δημόσια προσπάθεια διατύπωση συλλογικών διεκδικήσεων έναντι κατεστημένων αρχών-στόχων. (Tilly, 2007)
2. Χρήση συνδυασμών από τις παρακάτω μορφές πολιτικής δράσης: δημιουργία ενώσεων και συνασπισμών ειδικού σκοπού, δημόσιες συγκεντρώσεις, επίσημες παρελάσεις, ολονυχτίες, συλλαλητήρια, διαδηλώσεις, εκστρατείες για συγκεκριμένα αιτήματα, δηλώσεις και καταχωρίσεις στα μέσα ενημέρωσης και διανομή φυλλαδίων (ας αποκαλέσουμε το μεταβαλλόμενο αυτό σύνολο παραστάσεων ρεπερτόριο του κοινωνικού κινήματος), και

3. Συντονισμένες δημόσιες παραστάσεις Αξιοσύνης, Ενότητας, Πολυάριθμου και Δέσμευσης (ΑΕΠΔ) των συμμετεχόντων για λογαριασμό τους και απέναντι στους υποστηρικτές τους. (Tilly,2007σελ.20-21)

Υπάρχουν γεγονότα που έχουν πολλά κοινά στοιχεία με τα κοινωνικά κινήματα και οι αναλυτές πολύ εύκολα μπορεί να τα ταυτίσουν με αυτά. Οπότε παρατηρούνται οι εξής τρεις συγχύσεις:

1. Οι αναλυτές και οι ακτιβιστές συνηθίζουν να εκτείνουν καταχρηστικώς τον όρο κοινωνικό κίνημα σε κάθε σχετική λαϊκή συλλογική δράση η τουλάχιστον σε κάθε λαϊκή συλλογική δράση οι εκκρίνουν.

2. Οι αναλυτές συχνά συγχέουν τη συλλογική δράση ενός κινήματος με τις οργανώσεις και τα δίκτυα που υποστηρίζουν τη δράση η ακόμη θεωρούν ότι οι οργανώσεις και τα δίκτυα αποτελούν το κίνημα. Έτσι έχουμε την ταύτιση του περιβαλλοντικού κινήματος με τους ανθρώπους, τα διαπροσωπικά δίκτυα και τις οργανώσεις που ευνοούν την προστασία του περιβάλλοντος αντί με τις εκστρατείες στις οποίες εμπλέκονται (Tilly,2007σελ.28-29).

4. Η εννοιολογική προσέγγιση του όρου <<κοινωνικό κίνημα>>συμφωνά με τονErikNeveu.

Ο Γάλλος ακαδημαϊκός ErikNeveu θεωρεί ότι η προσπάθεια δημιουργίας ενός ορισμού για τα Κοινωνικά Κινήματα δεν καθίσταται πάντα αποτελεσματική. Ειδικότερα, αυτή η απόπειρα ορισμού ουσιαστικά προσπαθεί να βάλει σε καλούπι μια έννοια την οποία ο κάθε άνθρωπος εκλαμβάνει και ερμηνεύει διαφορετικά στηριζόμενος στην εμπειρία και στα ερεθίσματα που δέχεται από το περιβάλλον του. Συγκεκριμένα ο Neveu αναφέρει ότι << Όταν μιλάμε για κοινωνικά κινήματα, εννοούμε πως κάποια άτομα, που συνήθως ανήκουν στην ίδια κοινωνική κατηγορία, διεκδικούν κάτι. Εκφράζουν τα αιτήματά τους με γνωστά μέσα, όπως η απεργία, η διαδήλωση, η κατάληψη ενός δημόσιου κτηρίου.>> (Neveu,2010)

Όπως διαπιστώθηκε από τον παραπάνω ορισμό , τα κοινωνικά κινήματα πρώτον είναι άμεσα συνδεδεμένα με ένα σύνολο μορφών διαμαρτυρίας, δηλαδή τα επονομαζόμενα ρεπερτόρια συλλογικής δράσης, και δεύτερον ακολουθούν συγκεκριμένες πρακτικές και γεγονότα. Πλέον έχει καταστεί σχετικά εύκολο οι άνθρωποι να μπορούν να αναγνωρίζουν τις συλλογικές δράσεις, όποτε αυτές εμφανίζονται στην κοινωνία, όμως δεν θεωρείται αυτονόητο ότιμπορούν εύκολα να παρατηρηθούν κοινωνικά κινήματα άλλων κοινωνιών και άλλων εποχών. Αυτό το κενό καλύπτουν οι Ιστορικοί αναλυτές όπου μπορούν να ερμηνεύσουν την σημασία που έχουν διάφορες συλλογικές πράξεις διαμαρτυρίας. Χωρίς τις κατάλληλες εξηγηματικές παρατηρήσεις από τους ειδικούς δεν θα καταλάβαινε κανείς την κοινωνική σύγκρουσηπου περιλαμβάνει το κρέμασμα της γάτας του αφεντικού , η την εριστική επιλογή αρμάτων σε ένα καρναβάλι Ρομά το 1580 και ούτε την σημασία του μαύρου περιβραχιόνιου που φόρεσανγιαπωνέζοι εργάτες εργοστασίου το οποίο , κατά τα άλλα, λειτουργούσε κανονικά. (Neveu,2010)

Στην συνέχεια μια ακόμα παρατήρηση που μπορούμε να κάνουμε είναι κατά πόσο η εμπειρία που διαθέτουμε, και με βάση την οποία κατανοούμε τους τρόπους διαμαρτυρίας θέτει το ερώτημα μήπως οι μορφές έκφρασης - με τον όποιο τρόπο διαμορφώνονται αυτές- συναισθημάτων είναι τόσο κωδικοποιημένες, που μπορεί εύλογα κάποιος να υποστηρίξει πώς προδιαθέτουν εξ αρχής τη διαμαρτυρία προς μια κατεύθυνση. Επίσης, η συσχέτιση των κοινωνιών κινήματων με την έκφραση δυσανεξίας δεν είναι αυτονόητη. Υπάρχουν κάποιες κοινωνικές ομάδες που δεν επιλέγουν το συνηθισμένο κινηματικό ρεπερτόριο συλλογικής δράσης. Αυτή η τακτική σε καμιά περίπτωση δεν υποβαθμίζει ούτε και εξαλείφει την ύπαρξη σοβαρών διεκδικήσεων από αυτές τις κοινωνικές ομάδες, απλά πρέπει να αναζητηθούν τα άλλα μέσα που χρησιμοποιούν προκειμένου να αναδείξουν και να υποστηρίξουν τα αιτήματά τους. (Neveu,2010)

5. η Διαχωρισμός κινήματων και άλλων κοινωνικών δεδομένων.

Σκόπιμο είναι να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο διαχωρισμό μεταξύ των κοινωνικών κινήματων και διάφορων άλλων κοινωνικών φαινομένων. Δεν θα ήταν σε καμία περίπτωση επιθυμητό η αλόγιστη καταγραφή μεμονωμένων κοινωνικών περιστατικών που μπορεί να μοιάζουν με κινηματικές δράσης, κυρίως, εξαιτίας της χρήσης παρόμοιου διεκδικητικού ρεπερτορίου όπως για παράδειγμα μια απεργία πείνας, η ένα φαινόμενο ομαδικής παραίτησης. Είναι πολύ σημαντικό οι ερευνά να μην μένει στην επιφάνεια των γεγονότων και να είναι σε θέση να διαχωρίζει τα περιστατικά ανά περίπτωση ώστε να προκύπτει μια αντικειμενικότερη ανάλυση του φαινομένου των κοινωνικών κινήματων. (Neveu, 2010) (σελ. 47-49)

Σκόπιμο είναι να γίνει διάκριση- σύγκριση μεταξύ των κοινωνικών κινήματων και των πολιτικών κομμάτων, των προστατευτικών ομάδων συμφερόντων. Αρχικά, τα κοινωνικά κινήματα προωθούν κάποιο συγκεκριμένο στόχο, έχουν ανοιχτή συμμετοχή προκειμένου να έχει την δυνατότητα να συμμετάσχει ο οποιοσδήποτε. Επίσης, η κυβέρνηση δεν ζητά το ίδιο συχνά τη συμβουλή τους, διότι περιορίζεται στην κοινή γνώμη και στα μέσα ενημέρωσης, ωστόσο συνήθως προσπαθούν να την επηρεάσουν. Τα οφέλη που μπορεί να κατακτήσουν τα κοινωνικά κινήματα τα απολαμβάνουν τόσο τα μέλη όσο και τα μη μέλη. Το κίνημα επιδιώκει επίσης την άσκηση επιρροής σε εθνικούς και παγκόσμιους φορείς, σε γενικής φύσης θέματα πολιτικής. Επιπλέον, στόχος δεν αποτελεί η άνοδος στην εξουσία και σπανίζει η επίσημη οργάνωση, ηγεσία και χρηματοδότηση. Τέλος, μπορούν να λειτουργήσουν σε παγκόσμιο, τοπικό και εθνικό επίπεδο.

Τα πολιτικά κόμματα, έχουν ακριβώς τα αντίθετα χαρακτηρίστηκα από αυτά των ομάδων συμφερόντων. Αναλυτικότερα, ως πολιτικό κόμμα ορίζεται κάθε πολιτική ομάδα που συμμετέχει στις εκλογές με επίσημο όνομα και λογότυπο, και η οποία έχει τη δυνατότητα να κατεβάζει υποψηφίους για τα δημόσια αξιώματα. Βασικές προτεραιότητες τους αποτελεί ο επηρεασμός της κυβέρνησης και φυσικά η εκλογή τους σε κοινοβουλευτικά αξιώματα. Επίσης, απαραίτητα στοιχεία δόμησης τους αποτελούν η επίσημη οργάνωση τους, η αυστηρή ηγεσία που έχουν και η χρηματοδότηση τους (κρατική, ή ιδιωτική). Τελευταία διαφορά αποτελεί το επίπεδο στο οποίο δρουν, κοινούνται και αναπτύσσονται, που είναι το εθνικό. (Hague/Harrop, 2011)

Οι προστατευτικές ομάδες πίεσης, δεν έχουν τόσο πολλές διαφορές σε σχέση με τα κοινωνικά κινήματα. Κατ' αρχάς, υπάρχει προάσπιση των κοινών συμφερόντων των μελών. Στόχος αποτελεί η άσκηση επιρροής στην εθνική κυβέρνηση σε συγκεκριμένα ζητήματα που επηρεάζουν τα μέλη της, ωστόσο δεν έχουν σαν στόχο να αναλάβουν κάποιο πολιτικό αξίωμα. Η συμμετοχή σε μια τέτοια ομάδα είναι κλειστή- περιορισμένη, για παράδειγμα για να γίνει μέλος κάποιος στον δικηγορικό σύλλογο πρέπει να είναι εγγεγραμμένος δικηγόρος. Όσο αναφορά την κυβέρνηση, ζητείται συχνά η γνώμη και η συμβουλή αυτών των ομάδων προκειμένου να γίνουν κοινοβουλευτικές μεταρρυθμίσεις πάνω σε κάποιο τομέα που τις αφορά. Επίσης από τις ωφέλειες που μπορεί να προκύψουν μέσω τις δράσεις τους, επωφελούνται μόνο τα μέλη της ομάδας. Τέλος, διακρίνονται και αυτές οι ομάδες από επίσημη οργάνωση, ηγεσία και χρηματοδότηση. (Hague/Harrop, 2011. σελ 414, 302).

6. Ο όρος <<Συλλογική Δράση>>

Ο όρος <<συλλογική δράση>> παρατηρείται πως χρησιμοποιείται πολύ συχνά παρόλο που έχει πολλά προβλήματα. Πιο συγκεκριμένα το επίθετο συλλογική παραπέμπει σε πολλά κοινωνικά φαινόμενα ταυτόχρονα όπως για παράδειγμα ο <<κοινώς αγώνας>> ή <<Κινητοποίηση και οργάνωση ενεργών μειονοτήτων>>. Οπότε είναι σημαντικό να πραγματοποιηθεί μια σχετική αποσαφήνιση του όρου <<συλλογική δράση>>. (Neveu, 2010)

-Ο Σχεδιασμός ως στοιχείο της Συλλογικής δράσης

Ένα πρώτο στοιχείο της συλλογικής δράσης μπορούμε να πούμε πως αποτελεί η πρόθεση συνεργασίας. Αξίζει να επισημάνουμε πως, υπάρχουν καταστάσεις που εκδηλώνονται εξαιτίας της σύγκλισης διαφόρων δρώντων υποκειμένων και εμπεριέχουν το στοιχείο της τύχης ή της σύμπτωσης. Ένα παράδειγμα αποτελεί το κλείσιμο της εθνικής οδού είτε από μια κινητοποίηση νταλικέρηδων, είτε από μποτιλιάρισμα που δημιουργείται από τους εκδρομείς οι οποίοι κατευθύνονται με τα αυτοκίνητά τους προς τις παραλίες. Σε αυτό το παράδειγμα μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι στην πρώτη περίπτωση πρόκειται για μια μορφή συλλογικής δράσης που χρησιμοποιεί ένα τρόπο διαμαρτυρίας από το διεκδικητικόρεπερτόριο. Αντιθέτως, στην δεύτερη περίπτωση πρόκειται για ένα τυχαίογεγονός που σε καμία περίπτωση δεν προέρχεται από ένα προσχεδιασμένο συλλογικό πλάνο δράσης. (Neveu,2010)

Μια ακόμη διάκριση που πρέπει να γίνει, είναι ο διαχωρισμός των διαδικασιών διάδοσης πολιτισμικών στοιχείων από τον ορισμό των κοινωνικών κινημάτων. Σίγουρα παρατηρείται έντονα το στοιχείο της συλλογικότητας στο φαινόμενο της μόδας, της διασκέδασης, και του ευρύτερου τρόπου ζωής των ανθρώπων. Φαινομενικά όλα τα προαναφερθέντα υιοθετούνται από τους ανθρώπους μέσα από ελεύθερη επιλογή. Ωστόσο, το να αποδώσει κάποιος αυτές τις εκατομμύρια επαναλαμβανόμενες ελεύθερες αποφάσεις ως τυχαίες από την μεγαλύτερη μερίδα του πληθυσμού θα ήταν πολύ άστοχο και επιφανειακό. Αποτελεί πολύ αξιοθαύμαστος ο βαθμός με τον οποίο επηρεάζονται οι άνθρωποι από τις επιταγές της κριτικής, του τύπου, της διαφήμισης και γενικότερα από την επιβαλλόμενη και επικρατούσα μόδα πουκαθιστούν τις συλλογικές αποφάσεις ως δυναμικές υποχρεώσεις. Ως φυσικό επακόλουθο, μετατρέπονται σε μόδα στην ένδυση, στην τέχνη ή οδηγούν στην καθιέρωση αντικειμένων ή θεμάτων όπως η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Όμως, το χαρακτηριστικό τους είναι ότι η δημιουργία αυτών των φαινομένων στο επίπεδο της κοινωνίας δεν είναι γενικά αποτέλεσμα ρητής πρόθεσης συνεργασίας ή συντονισμένης δράσης. Αρνητικό στοιχείο της επέκτασης μιας μόδας αποτελεί η απώλεια της ιδιαιτερότητας και του προσωπικού χαρακτήρα των ανθρώπων. Άρα, το συμπέρασμα που αποτυπώνεται είναι ότι τα φαινόμενα διάδοσης πολιτισμικών στοιχείων, στοιχείων δηλαδή που επιβάλλονται από την εκάστοτε <μόδα>, αφορούν την κοινωνιολογία της κουλτούρας ή της καινοτομίας. Παράλληλα με όλα αυτά πρέπει να αναγνωριστεί ότι επηρεάζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό την κατασκευή ταυτοτήτων όπου συμβολικών κόσμων στους οποίους μπορεί να στηριχθεί η εμφάνιση κοινωνικών κινημάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρωτοποριακό στυλ που υιοθέτησε η φοιτητική νεολαία του 1960. Αυτή η καινούργια μόδα έγινε αισθητή στην κόμμωση, στον ρουχισμό και στον τρόπο ζωής. Η αλλαγή των πολιτισμικών στοιχείων συνδέονται τότε άμεσα με την εμφάνιση κάποιων κοινωνικών κινημάτων όπως του αριστερισμού, του φεμινιστικού κινήματος, και του κοινοβιακού κινήματος. Άρα, τα κοινωνικάκινήματα και οι πολιτιστικές προσθήκες δεν συνδέονται άμεσα αλλάπαρά μόνο έμμεσα μέσω της αντανάκλασης τους, στα διάφορα κοινωνικά κινήματα. Τέλος, ακόμα δεν μπορεί να απαντηθεί με σιγουριά το ερώτημα, αν δηλαδή οι πολιτιστικές εξελίξεις αποτελούν ένδειξη ή αντανάκλαση της επιτυχίας των κοινωνικών κινημάτων. (Neveu,2010,σελ.49-51)

7. Οργανώσεις έναντι Κινητοποιήσεων: Τι συνδέει αυτούς τους δυο όρους

Ο όρος <<συλλογική δράση>>, με τη ευρεία έννοια, μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί σε σχέση με τις περισσότερες δραστηριότητες του κόσμου της παραγωγής και τις διοίκησης. Οι ομοιότητες μεταξύ μιας δημόσιας Υπηρεσίας, ή μιας ιδιωτικής επιχείρησηςσε σχέση με τα κοινωνικάκινήματα μπορούν να διαπιστωθούν στον υψηλό βαθμό καταμερισμού καθηκόντων, και στην αυστηρή οργάνωση τους από κοινού δράσης. Ωστόσο, οι διαφορές ανάμεσα σε αυτά τα δύο είναι πολυάριθμες και προφανείς, καθώς η εμπορική παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών διακρίνεται

απόλυτα από την κινητοποίηση για μια διεκδίκηση. Επίσης ο βαθμός θεσμοποίησης των δυο αυτών όρων είναι πολύ δύσκολο να συγκριθεί.

Στην συνέχεια, πολύ βασική διαφορά αποτελεί η φύση της συμμετοχής στις οργανώσεις και στα κοινωνικά κινήματα. Είναι σχεδόν αυτονόητο ότι οι εργαζόμενοι που δουλεύουν σε μια ιδιωτική εταιρία, προκειμένου να εξασφαλίσουν το απαραίτητο εισόδημα, θα προσέρχονται καθημερινά σε αυτήν και θα εργάζονται. Πολύ σημαντικό στοιχείο αποτελεί επίσης η ιεραρχική οργάνωση της επιχείρησης η ή σημασία της δουλείας ως δομικού στοιχείου της ύπαρξης. Αντιθέτως, σε ένα κοινωνικό κίνημα σε καμιά περίπτωση οι συμμετέχοντες δεν είναι υποχρεωμένοι να συμμετέχουν σε όλες τις δράσεις που γίνονται οπότε δεν είναι δεδομένη η παρουσία των μελλών, όπως συμβαίνει στο προηγούμενο παράδειγμα. Έπειτα, η πίστη αποτελεί σοβαρή διαφορά ανάμεσα στις δυο κατηγορίες. Οι υπάλληλοι μιας επιχείρησης δεν χρειάζεται να ασπάζονται τις ιερές αξίες της παραγωγής του αγαθού πχ αυτοκινήτων για να εργαστούν σε αυτήν. Από την άλλη πλευρά, απλοί άνθρωποι για να συμμετέχουν σε ένα κίνημα κατά της καταστροφής των δασών, η να σταθούν απέναντι στις πυρηνικές δοκιμές πρέπει να πιστεύουν στον αγώνα που θα συμμετέχουν και στην ιδεολογία που πρεσβεύει.

Οι προφανείς διαφορές ανάμεσα στα κοινωνικά κινήματα και στις οργανώσεις δείχνει ότι αποτελεί λανθασμένη λογική να συγκρίνουμε δυο έννοιες που συγκλίνουν ως προς την κοινή λογική, την κοινωνιολογία και την ταξινόμηση τους. Ωστόσο, μια δεύτερη διερεύνηση φανερώνει μια βαθύτερη προβληματική σχετικά με τα κοινά στοιχεία που μοιράζονται. Αυτά θα σκιαγραφηθούν μέσα από την καταγραφή τεσσάρων παραδειγμάτων.

Η πρώτη περίπτωση αφορά τις επιχειρήσεις. Μια καινούργια τάση που έχει εισχωρήσει στο μάντζμεντ είναι η θέσπιση τεχνικών κινητοποίησης και παροχής κινήτρων που πολλές φορές ταυτίζονται σε εκείνες του κόσμου της στράτευσης. Με αυτόν τον τρόπο, απλοί εργαζόμενοι - ανεξάρτητα της ιεραρχικής τους θέσης- μετατρέπονται σε πραγματικούς <<αγωνιστές>> της επιχείρησης, προκειμένου να οδηγηθεί η μισθωτή εργασία σε μια μορφή πλήρους δέσμευσης στην υπηρεσία ενός σκοπού.

Το δεύτερο παράδειγμα αφορά την λειτουργία μερικών τομέων της δημόσιας διοίκησης. Οι εκστρατείες και γενικότερα ο τρόπος όπου οι κρατικοί φορείς προσπαθούν να προωθήσουν δημόσιες πολιτικές, είναι πανομοιότυπες με τους στόχους και τα μέσα κινηματικών ομάδων. Σε μια περίπτωση δημόσιας υγείας, για παράδειγμα η εκστρατεία πρόσληψης κατά του AIDS η του αλκοολισμού από το Υπουργείο Υγείας, μπορεί να συγκριθεί με τις δράσεις ενός κινήματος κατά του AIDS, ή με αυτές μιας ένωσης εναντίον του αλκοολισμού.

Στην συνέχεια, υπάρχουν ακόμα δύο παραδείγματα για τη σχέση μεταξύ μορφών συλλογικών δράσεων και στη λογική οικονομικών και γραφειοκρατικών οργανώσεων. Αρχικά, η επιχειρηματική λογική παίζει όλο και μεγαλύτερο ρόλο στον τρόπο λειτουργίας όλο και περισσότερων κοινωνικών ομάδων που εντάσσονται σε κοινωνικά κινήματα. Η διάδοση των ιδεών και των στόχων, καθώς και το ζήτημα της χρηματοδότησης, των κοινωνικών κινήματων αποτελεί προτεραιότητα. Προκειμένου να επιτύχουν αυτές οι προτεραιότητες, πραγματοποιείται το φαινόμενο της δημιουργίας μιας <<γκάμας>> προϊόντων: έντυπα, tee-shirt με τυπωμένα σχέδια, αυτοκόλλητα, και η δημιουργία ηλεκτρονικής ιστοσελίδας. Επιπλέον, πολλές οργανώσεις, πρόσφατα, υιοθέτησαν μια πολιτική <<επαγγελματοποίησης>>. Αυτό φάνηκε από την ανάπτυξη σώματος μονίμων και εξειδικευμένων στελεχών, όπως είναι οι νομικοί σύμβουλοι και οι επικοινωνιολόγοι. Συμπερασματικά, όσο περνάει ο καιρός τα κινήματα οδηγήθηκαν σε μια εσωτερική οργάνωση ταυτόσημη με εκείνη μιας επιχείρησης παροχής υπηρεσιών.

Αυτές οι ομοιότητες εξηγούν κάποιες κοινωνιολογικές προσεγγίσεις, οι οποίες αρχικά έμοιαζαν παράδοξες, διότι παρομοίαζαν τις κινητοποιήσεις και τις κοινωνικές συγκρούσεις ως ένα είδος επιχειρήσεων ή τα σύγκριναν μεκριτήριοοικονομικά μοντέλα. Αυτές οι αναλύσεις ουσιαστικά υποτιμούσαν το βαθμό οργάνωσης και συγκρότησης του ρευστού κόσμου των κοινωνικών κινημάτων, ενώ την ίδια στιγμή υπερεκτιμούσαν την αυστηρότητα και την ιδιαιτερότητα τις τυποποίησης των ρόλων και των δομών στις οργανώσεις.(Neveu,2010, σελ.52-55)

8. Η συντονισμένη δράση για έναν κοινό σκοπό

Η αποσαφήνιση του όρου <<συλλογική δράση>> έχει σαν σκοπό την διεξαγωγή συμπερασμάτων, τόσο σε βαθμό επισημάνσεων όσο και τυπολογιών. Οι επισημάνσεις αφορούν τον σύνθετο χαρακτήρα του όρου <<συλλογικές δράσεις>> και τη συσχέτιση του με διάφορα γεγονότα που παρουσιάζονται στα πλαίσια της κοινωνίας. Είναι δύσκολο να προσεγγίσουμε ένα κοινωνικό κίνημα χωρίς να είναι γνωστό το ευρύτερο πολιτισμικό και πνευματικό πλαίσιο της εποχής του, κατά το οποίο ουσιαστικά άνησαν οι συνθήκες για την εμφάνιση του. Ωστόσο, δεν πρέπει να αποφεύγετε παντελώς η συσχέτιση μεταξύ του κόσμου των οργάνωσης- επιχειρήσεων και σε αυτόν των κινητοποιήσεων. Σαφώς οι δυο αυτοί τομείς είναι διαφορετικά πράγματα αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μοιράζονται κάποιες κοινές πρακτικές και ότι ο χώρος των κινητοποιήσεων δεν θα μπορεί να δανειστεί εργαλεία της οικονομικής επιστήμης.

Η έννοια της συλλογικής δράσης περιέχει την πρόθεση των πρωταγωνιστών να δράσουν από κοινού, δηλαδή να κινητοποιηθούν. Τα άτομα συμμετέχοντας σε ένα κοινωνικό κίνημα, μπαίνουν σε μια λογική διεκδίκησης και υπεράσπισης των συμφερόντων τους, που προφανώς απειλούνται την δεδομένη χρονική στιγμή. Η συγκεκριμένη ημερησίως περιγράφει ένα μόνο είδος συλλογικής δράσης κατά το οποίο οι άνθρωποι χρησιμοποιούν μέσα, από το κινηματικό ρεπερτόριο διεκδικήσεων (πχ. απεργία, διαδήλωση, προσφυγή σε θεσμικά όργανα). Από την άλλη πλευρά, αυτή η προσέγγιση δεν αποκλείει το <<ενστικτώδη>> χαρακτήρα που έχουν τα κινήματα. Στόχος των <<συλλογικών επιχειρημάτων>> που διαμορφώνονται είναι η δημιουργία <<νέας τάξης ζωής>> που περιλαμβάνει την επιθυμία ριζικών αλλαγών ή, αντιθέτως την προσπάθεια αντίστασης από αλλαγές που πρόκειται να επιβληθούν. Το αποτέλεσμα που προκύπτει από την δράση ενός τέτοιου κινήματος μπορεί να επιφέρει επαναστατικές αλλαγές, η απλώς να έχει σχέση με πολύ περιορισμένα διακυβεύματα. Σε κάποιες περιπτώσεις η συμμετοχή των ανθρώπων στα κοινωνικά κινήματα μπορεί να έχει πρόσκαιρο χαρακτήρα. Τέτοια κινήματα συνήθως εκφράζουν τοπικά και όχι λειτουργικά συμφέροντα. Δηλαδή, ομάδες τοπικού χαρακτήρα συντελούνται προκειμένου να αντιμετωπίσουν μια κοινή απειλή που όταν αυτή αποφευχθεί διαλύονται διότι δεν θα έχουν πλέον άλλον λόγο ύπαρξης. Τέτοιες ομάδες είναι γνωστές με την ονομασία Nimby (<<not in my backyard>>, <<Όχι στην αυλή μου>>). Η συγκεκριμένη ονομασία εκφράζει ακριβώς το προσωρινό και τοπικό χαρακτήρα αυτών των κινήματων που δημιουργούνται προς απάντηση συγκεκριμένων απειλών (πχ. στην δημιουργία ενός πυρηνικού εργοστασίου ή ενός αυτοκινητόδρομου μόνο και μόνο επειδή είναι πολύ κοντά στο σπίτι τους)(R.HAGUE/M.HARROP, 2011,σελ414). Τέλος, υπάρχει και η κατηγορία των ατόμων που συμμετέχουν και μπορεί να είναι φορείς πιο <<ανιδιοτελών>>, και πιο καθολικών αιτημάτων.(Neveu,2010σελ55-56)

9. Ο αντίπαλος των κοινωνικών κινήματων

Όταν οι άνθρωποι αποφασίζουν να "ξεβουλευτούν" και ακολουθούν τον δρόμο της πάλης για την προάσπιση των συμφερόντων τους, εναντιώνονται απέναντι σε έναν κοινό εχθρό. Ο αντίπαλος του

κάθε κοινωνικού κινήματος μπορεί να είναι είτε ο ιδιοκτήτης μιας επιχείρησης που πραγματοποίησε περικοπές μισθού των εργαζομένων, είτε η δημοσία διοίκηση, ή η ίδια η πολιτική εξουσία εξαιτίας κάποιου ίσως άδικου νομοσχεδίου. Η ύπαρξη αντιπάλου, αποτελεί ένα στοιχείο που δημιουργεί διάκριση ανάμεσα στις συλλογικές δράσεις που από τη μια τηρούν όλα τα τυπικά κριτήρια αλλά από την άλλη προσπαθούν να πιέσουν εξωτερικούς δρώντες προκειμένου να δοθεί λύση στα προβλήματα τους. Σε αυτή την κατηγορία οργανώσεων η εύρεση λύσης προκύπτει από το εσωτερικό της ίδιας της οργάνωσης. Καθοριστικό ρόλο σε αυτήν την λοξοδρόμηση των οργανώσεων έπαιξε η εμφάνιση του κράτους πρόνοιας που επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τις εργατικές ενώσεις και τα σωματάρια. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το εργατικό κίνημα, οι αγρότες και ορισμένα τμήματα του δημοσίου τομέα που προχώρησαν στην πρωτοποριακή δημιουργία ενός συστήματος πρόνοιας βασιζόμενο σε εθελοντικές εισφορές των μελών. Αυτό το σύστημα "ασφαλείας" των εργαζομένων-μελών των οργανώσεων εξασφάλιζε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ασφάλιση, δίκτυα εφοδιασμού για επαγγελματική ή οικογενειακή κατανάλωση σε τιμές πιο συμφέρουσες από αυτές της αγοράς κ.ά. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται η σύγκρουση και ο καθορισμός ενός αντιπάλου. Οι οργανώσεις προσπαθούν να βρουν λύση στο εσωτερικό τους αποφεύγοντας τισεντάσεις με την πολιτική εξουσία. Άρα, μπορεί να διαπιστωθεί ότι το συμφέρον των κομμάτων είναι να βοηθούν στην διατήρηση των εργατικών ενώσεων μέσω της χρηματοδότησης τους. Όμως, πρέπει να επισημανθεί ότι οι συλλογικές δράσεις που διατηρούν αυτή την δομή δεν αγνοούν εξολοκλήρου την διεκδικητική δράση προς τους εξωτερικούς αποδέκτες. Συμπερασματικά, τα συγκεκριμένα μοντέλα δεν αναιρούν τις παραδοσιακές μορφές δράσης των κοινωνικών κινήματων αλλά συμβαδίζουν και αλληλεπικαλύπτονται μεταξύ τους. (Neveu, 2010: 57-59)

10. Η τάση πολιτικοποίησης των κοινωνικών κινήματων

Οι ρίζες της πολιτικοποίησης των κοινωνικών κινήματων πρέπει να αναζητηθούν σε ιστορικά πλαίσια. Πιο συγκεκριμένα, δύο διαδικασίες ανατρέπουν τον τοπικό χαρακτήρα των κινητοποιήσεων που δεν ξεφεύγει από τα πλαίσια της περιφέρειας. Η πρώτη φάση αποτελείται από βαθμιαία <<εθνικοποίηση>> της πολιτικής ζωής μέσα από τη διοικητική ενοποίηση της χώρας, την επέκταση του δικαιώματος ψήφου, και την ενίσχυση του ρόλου του κράτους. Η πολιτική εξουσία εμφανίζεται όλο και περισσότερο ως εστία ισχύος, ενώ ταυτόχρονα η θέσπιση ελαστικών κριτηρίων για απόκτηση δικαιώματος ψήφου συνοδεύεται από την εμφάνιση του άτυπου θεσμού των "πελατειακών σχέσεων" και από πληθώρα πολιτικών υποσχέσεων σε πολλές κοινωνικές ομάδες. Η Βιομηχανική επανάσταση αποτέλεσε παράγοντα που έδρασε καταλυτικά στην μετεξέλιξη της κοινωνίας καταργώντας τις αποστάσεις, και διαμορφώνοντας νέους μηχανισμούς στις οικονομικές δραστηριότητες της κοινωνίας. Επιπλέον, τα πολιτικά πρόσωπα δεν έρχονται σε άμεση επαφή με τον κόσμο διότι δεν λειτουργούν σε τοπικό-προσωπικό επίπεδο. Αυτές οι αλλαγές, συνοδεύονται από μια διαδικασία διερεύνησης του φάσματος των κρατικών παρεμβάσεων. Η νέα πολιτική σκηνή που έχει διαμορφωθεί προφανώς και ώθησε τα πράγματα προς αυτήν την κατεύθυνση, αλλά προτεραιότητα της είναι η αντιμετώπιση των προβλημάτων εκείνης της εποχής. Μέσω της εκπαίδευσης οι άνθρωποι αποκτούσαν μια ειδικότητα προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως εργάτες από τα εργοστάσια και τις βιομηχανίες της εποχής. Επίσης, πολύ σημαντική ήταν η καταπολέμηση των ζητημάτων που χαρακτηρίζονταν <<κοινωνική μάστιγα>> μέσω πολιτικών δημόσιας υγιεινής και δημόσιας υγείας. Τέλος, το νέο εργασιακό σύστημα που δημιουργείτε θέτει τις βάσεις και την εμφάνιση του φαινομένου της διαμαρτυρίας και της διεκδίκησης εργατικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Μετά από όλες αυτές τις αλλαγές, το κράτος αναλαμβάνει τον πρωταγωνιστικό ρόλο στις κοινωνικές σχέσεις. Η πολιτική εξουσία γίνεται όλο και πιο παρεμβατική σε εργατικά και κοινωνικά θέματα καθιστώντας την ως προνομιακό αποδέκτη της διαμαρτυρίας. Από τα μέσα το 20ού αιώνα και μετά, τα κοινωνικά κινήματα, βρίσκουν καταφύγιο στο κράτος σε περιπτώσεις μεγάλων συγκρούσεων στον

εργασιακό τομέα. Η ιστορική πορεία των κοινωνικών κινημάτων έχει αποδείξει ότι είναι πολύ πιο αποτελεσματικό η συλλογική δράση να απευθύνεται κατευθείαν στο κράτος και να μην βασίζεται σε μεμονωμένους αγώνες. Οι ΗΠΑ αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα παρά το γεγονός ότι θεωρούνται σαν τον κόσμο των πρωτοβουλιών της κοινωνίας των πολιτών. (Neveu, 2010, 63-65)

11. Τι διακρίνει τα κοινωνικά κινήματα:

Σύμφωνα με τον Mario Diani: << τα κοινωνικά κινήματα αποτελούν διακριτή κοινωνική διαδικασία, που συνίσταται στους μηχανισμούς μέσω των οποίων διάφοροι δρώντες στρατεύονται σε συλλογικές δράσεις>>. Χαρακτηριστικά των κοινωνικών κινημάτων αποτελούν η εμπλοκή τους σε συγκρουσιακές σχέσεις με σαφώς προσδιορισμένους αντιπάλους, συνδέονται με πυκνά άτυπα δίκτυα, και συμμερίζονται μια διακριτή συλλογική ταυτότητα.

Ως συγκρουσιακή συλλογική δράση <<ορίζεται η εμπλοκή των κοινωνικών κινημάτων σε πολιτικές η και πολιτιστικές συγκρούσεις με στόχο να προωθήσουν ή να αποτρέψουν την κοινωνική αλλαγή. Ως σύγκρουση νοείται η παρατεταμένη διαμάχη μεταξύ δρώντων που αναζητούν τον έλεγχο του ίδιου του διακυβευμένου- είτε πρόκειται για την πολιτική, την οικονομική ή την πολιτιστική εξουσία- και στην διαδικασία της αντιπαράθεσης διατυπώνουν αρνητικά αιτήματα προς αλλήλους- αιτήματα, που αν ευοδωθούν, θα βλάψουν τα συμφέροντα της άλλης πλευράς>>. Άρα, συμπερένουμε ότι η ενασχόληση με ζητήματα αξιών, παραγωγή δημόσιων αγαθών δεν συνοδεύεται αναγκαστικά με δράσει κοινωνικού κινήματος. (Della Porta/Diani, 2010)

12. Διαμαρτυρία

Σε μια συνηθισμένη συγκέντρωση διαδήλωσης, οι συμμετέχοντες επιστρατεύουν κάποιες μεθόδους και ορισμένα μέσα προκειμένου να επικοινωνήσουν τα αιτήματα τους και να επιτύχουν τους σκοπούς τους. Τα μέσα αυτά μπορεί να είναι η χρήση φυσικής βίας έναντι οργάνων καταστολής (πχ. αστυνομικών. Οι άνθρωποι μπορούν απλά να κρατάνε πανό με συνθήματα φορώντας μια ενδυμασία που να θεωρείται εριστική. Όλες αυτές οι πράξεις -από την πιο βίαιη, μέχρι την πιο ειρηνική- συνιστούν μορφές διαμαρτυρίας. Πιο συγκεκριμένα, διαμαρτυρία σύμφωνα με τον Σεραφείμ Σεφεριάδη (2010) είναι: << οι μη κανονικοποιημένες μορφές επηρεασμού της πολιτικής, κοινωνικής και πολιτιστικής διαδικασίας. Επιπρόσθετα, συνιστούν τόπους αμφισβήτησης στους οποίους σώματα, σύμβολα, ταυτότητες, πρακτικές και ομιλίες χρησιμοποιούνται για αυτή την προώθηση ή την παρεμπόδιση αλλαγών στις θεσμοθετημένες σχέσεις εξουσίας>>.

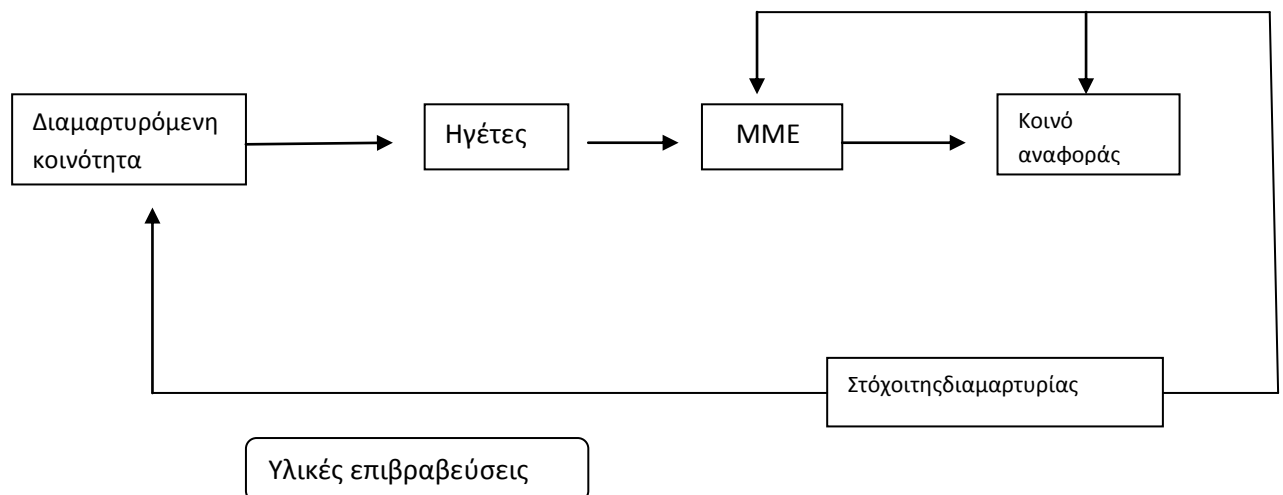
Όταν η υφιστάμενη κυβέρνηση, ή, η εκτελεστική εξουσία ψηφίσει έναν νόμο η πάρει κάποια μέτρα που έχουν τεράστιες κοινωνικές συνέπειες και βρίσκουν αντίθετο ένα μεγάλο μέρος των πολιτών, τότε θεωρητικά υπάρχουν θεσμοθετημένοι μέθοδοι διαμαρτυρίας και ελέγχου. Οι κυβερνητικές αποφάσεις μπορεί να αμφισβητηθούν άμεσα από την κοινοβουλευτική αντιπολίτευση ή να καταδικαστούν αργότερα από το αποτέλεσμα της επόμενης εκλογικής αναμέτρησης. Επίσης, σύνθημα μέσα άσκησης πολιτικής πίεσης είναι η απειλή στρατιωτικών επεμβάσεων - τόσο στην εσωτερική κυβέρνηση, όσο και στις εξωτερικές-, η διμερής διπλωματία, και η πολυμερείς διαπραγματεύσεις σε κάποιον από τους διεθνείς διακυβερνητικούς οργανισμούς. Μέτα από την δεκαετία του 1970 οι πολίτες άρχιζαν να εφευρίσκουν και να ασπάζονται και άλλες μορφές δράσεις, πέρα από τις προαναφερθέντες προκειμένου να εκφράσουν την δυσαρέσκεια τους. Κάποιες μορφές διαμαρτυρίες που έκαναν την εμφάνιση τους εκείνη την εποχή είναι η συλλογή υπογραφών, νόμιμα συλλαλητήρια, μπλοκιάζ, άρνηση πληρωμής ενοικίων και φόρων, καταλήψεων, καθιστικές διαμαρτυρίες, κλείσιμο δρόμων και κήρυξη απροειδοποίητων απεργιών. Επιπρόσθετα, πιο παραδοσιακές μορφές πολιτικής συμμετοχής αποτελούν, η παρακολούθηση των πολιτικών εξελίξεων από τις εφημερίδες, οι πολιτικές συζητήσεις με άλλους, η ενεργή εργασία με κόμματα ή

για τους υποψηφίους τους, η επικοινωνία με δημόσιους παράγοντες, και η προσπάθεια να πειστούν φίλοι και γνωστοί να ψηφίσουν με συγκεκριμένο τρόπο.

Σημαντικό χαρακτηριστικό της διαμαρτυρίας είναι η χρήση έμμεσων διαύλων επηρεασμού των αρχών. Η διαμαρτυρία αποτελεί πολιτικό πόρο όσων δεν διαθέτουν ισχύ. Έχει παρατηρηθεί ότι σε διαμαρτυρία προβαίνουν οι ομάδες οι οποίες επιδιώκουν μέσω αυτής την ενεργοποίηση άλλων ομάδων προκειμένου να μπουν στην πολιτική διαδικασία και όχι από την άμεση χρήση ισχύος. Για αυτό τον λόγο η διαμαρτυρία αποτελεί μια από τις λίγες στρατηγικές στην οποία μπορούν να λάβουν μέρος ακόμα και πολιτικά ανίσχυρες ομάδες. Οι κοινωνικές ομάδες που καταφεύγουν στην διαμαρτυρία έχουν επίσης σαν σκοπό την κινητοποίηση των μέσων μαζικής ενημέρωσης προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ακούγονται τόσο από την κοινωνία όσο και από το την κυβέρνηση. Εξαιτίας της έλλειψης πόρων αλλά και δυνατοτήτων για την προσέγγιση πολιτικών προσώπων μέσω ενός λομπίστα, οι ομάδες πίεσης επιλέγουν το δρόμο της δημοσιότητας προκειμένου να εξασφαλίσουν δωρεάν προβολή. Για παράδειγμα οι οικολογικές ομάδες επιλέγουν ενέργειες όπως η κατάληψη ενός πετρελαιοφόρου για να αποτραπεί κίνδυνος βύθισής του, προκειμένου να είναι σίγουροι πως θα έχουν ενδιαφέρον αναπαραγωγής και κατά αυτό τον τρόπο θα εξασφαλίσουν την δημοσιοποίηση των αγώνων τους. Εδώ υπάρχει μια βασική διαφορά των ομάδων πίεσης και των προστατευτικών ομάδων. Μπορούμε να διακρίνουμε τους λόγους για τους οποίους οι πρώτοι επιζητούν την έκθεση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διότι περιμένουν πως η εύνοια του κόσμου θα τους βοηθήσει. Το ίδιο πράγμα δεν συμβαίνει στις προστατευτικές ενώσεις καθώς η πιθανή δημοσιότητα θα είναι αρνητικός παράγοντας στα αιτήματα που θέλουν να προάγουν πχ. μια εταιρία με τρόφιμα που δίνει δικαστικό αγώνα προκειμένου να μην φανερώσει όλα τα υλικά παρασκευής των προϊόντων της σίγουρα δεν θα θέλει να γίνει στόχος των μέσων μαζικής ενημέρωσης.(Hague/Harrop,2011σελ431-432).

Οπότε η διαμαρτυρία, θέτει σε κίνηση μια διαδικασία έμμεσης πειθούς που διαμεσολαβείτε από τα ΜΜΕ και ισχυρούς κοινωνικούς δρώντες, όπως διακρίνεται από το παρακάτω γράφημα.(σελ293-294,DellaPorta/ Diani, 2010)).

Η επικοινωνιακή διαδικασία της διαμαρτυρίας

13. Ρεπερτόριο δράσης

Τα κοινωνικά κινήματα και οι συλλογικές δράσεις χρησιμοποιούν την διαμαρτυρία προκειμένου να επικοινωνήσουν τα αιτήματά τους και να ασκήσουν πίεση στους αντιστοιχούς φορείς εξουσίας, όπως διατυπώθηκε παραπάνω. Όλες οι μορφές και οι τρόποι διαμαρτυρίας που επιστρατεύουν οι ομάδες πίεσης απαρτίζουν το διεκδικητικό ρεπερτόριο. Από το 18ο αιώνα που προτοεμφανίστηκαν τα κοινωνικά κινήματα υφίστατε παράλληλα και το διεκδικητικό ρεπερτόριο δράσης. Από την Γαλλική επανάσταση μέχρι την σημερινή εποχή το ρεπερτόριο έχει υποστεί πολλές αλλαγές και τροποποιήσεις προφανώς για να συμβαδίζει με τα χαρακτηριστικά της κάθε εποχής. Για παράδειγμα, αντιπροσωπευτικό στοιχείο που έδρασε καταλυτικά στην αλλαγή του ρεπερτορίου αποτελεί το διαδύκτιο και οι επικοινωνίες. Άρα διεκδικητικό ρεπερτόριο μπορούμε να πούμε ότι είναι: <<Όταν οι άνθρωποι διεκδικούν μέσω τελετουργικά επαναλαμβανόμενων πρακτικών οι οποίες κληροδοτούνται, μαθαίνονται και, στη συνέχεια, γίνονται αντικείμενο περαιτέρω επεξεργασίας>>(Σ.Σεφεριαδης,2006). Για αυτές τις διαφορές μέσα στον χρόνο όσο αναφορά το περιεχόμενο του ρεπερτορίου, το διακρίνουμε σε παραδοσιακό και νεωτερικό.

Το παραδοσιακό ρεπερτόριο είναι εκείνο που κυριαρχούσε στα πρώτα χρόνια εμφάνισης της κινηματικής δράσης και περιλαμβάνει τα εξής χαρακτηριστικά: Πρώτον, είναι εντόπιο, διότι τα συμφέροντα των διεκδικητών περιορίζονται γεωγραφικά σε ένα μόνο τόπο. Δεύτερον, είναι δυαδικό και διαμεσολαβούμενο, αυτό το χαρακτηριστικό επικράτησε διότι όταν οι συμμετέχοντες μιας συλλογικής δράσης όταν ζητούσαν την βοήθεια των τοπικών αρχών, αυτές όχι μόνο δεν λειτουργούσαν θετικά και υποστηρικτικά για την προώθηση αιτημάτων, αλλά αντιθέτως υπόσκαπταν τις επαναστατικές δράσεις. Μετά, από αυτή την στάση των τοπικών αρχών, ήταν φυσικό επακόλουθο τα διεκδικητικά υποκείμενα να καταφεύγουν εναντίως φυσικών προσώπων εκφράζοντας την αντιπαλότητά τους κατευθύνει και άμεσα. Τρίτον, είναι ειδικό ή ιδιαίτερο, κυρίως αυτό οφειλόταν στο τοπικό χαρακτήρα των κινήματων εκείνη την εποχή. Τα αιτήματα αλλά και οι διεκδικήσεις ρουτίνας διέφεραν από πληθυσμό σε πληθυσμό, από περιοχή σε περιοχή και από αίτημα σε αίτημα. Τέταρτον, το διεκδικητικό ρεπερτόριο χαρακτηριζόταν αρκετά βίαιο. Κύριο στοιχείο της συλλογικής δράσης εκείνη την εποχή αποτελούσε η άσκηση φυσικής βίας. Στις βασικές μορφές του συγκαταλέγονται: κατασχέσεις σιτηρών, καταπατήσεις κτημάτων, βιαιοπραγίες εναντίον αυτοργών αδικοπραξίας, διαπάλη μεταξύ θρησκευτικών αιρέσεων, διαπομπές μετά από καταπάτηση εθνικών δικαιωμάτων, συμβολικοί εμπρησμοί ομοιωμάτων, Λουδισμός.

Αντιθέτως από το παραδοσιακό ρεπερτόριο, το νεωτερικό διακρίνεται από τα εξής χαρακτηριστικά: Πρώτον, είναι πανεθνικό- γενικό, διότι τα αιτήματα που διεκδικεί καλύπτουν τα συμφέροντα μιας μεγάλης μερίδας διαφορετικών πληθυσμών. Δεύτερον, είναι παραδειγματικό επειδή μπορεί εύκολα να χρησιμοποιηθεί σαν πρότυπο για άλλες περιοχές, για άλλα κινήματα. Τρίτον, χαρακτηρίζεται από αυτονομία, γιατί τα κινήματα δεν εξαρτιούνται από τοπικές αρχές για την πανεθνική εξαπλώσή τους αλλά είναι έτσι η δομή τους ώστε να μπορούν να διαδίδονται μόνα τους. Τέταρτον, είναι πολιτικοποιημένο διότι έχει αποβάλει την φυσική βία που αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό του παραδοσιακού ρεπερτορίου και στοχεύει στον πολιτικό επηρεασμό. Οι μορφές του περιλαμβάνουν το μποϊκότ, τη μαζική συλλογή υπογραφών, συλλαλητήρια, οδοφράγματα, απεργίες και εξεγέρσεις.(Σεφεριαδης2006).

14. Λομπίστες και κοινωνικά κινήματα

Οι ομάδες πίεσης συνήθως επιλέγουν να δράσουν αυτόβουλος και ανεξάρτητα προκειμένου να υποστηρίξουν την θέση τους και να διεκδικήσουν αυτά που θέλουν. Ένας εναλλακτικός τρόπος για να επικοινωνήσουν τις δράσεις τους είναι η εταιρίες λόμπι. Προκειμένου ένα κοινωνικό κίνημα να

είναι σε θέση να απευθυνθεί σε μια ιδιωτική εταιρία λόμπι θα πρέπει να διαθέτει οργανωμένη μορφή και ιεραρχία. Οι λεγόμενοι λομπίστες αντιμετωπίζουν αυτές τις ομάδες σαν πελάτες, δηλαδή αναλαμβάνουν επί πληρωμή την άσκηση πολιτικής επιρροής. Ωστόσο αυτό δεν σημαίνει ότι ασκούν πράγματι επιρροή και είναι σε θέση να προσφέρουν ένα εγγυημένο αποτέλεσμα των υπηρεσιών τους.

Το επάγγελμα αυτό έχει αρνητική φήμη και ο κόσμος είναι προκατειλημμένος απέναντι στους λομπίστες. Η κύρια αιτία επικράτησης αυτής της άποψης έχει να κάνει με τα μέσα που χρησιμοποιούν προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους. Αυτό που μπορεί να ειπωθεί με σιγουριά είναι πως οι εργαζόμενοι σε αυτόν τον κλάδο έχουν πιο πολύ διεκπεραιωτικό χαρακτήρα υπηρετώντας τον ρόλο του μεσάζοντα μεταξύ του κράτους και των ομάδων. Οι λόγοι τέτοιου είδους επιχειρήσεις ανεβάζουν όλο και περισσότερο την πελατεία τους μπορούμε να πούμε ότι είναι οι εξής:

- Παρακολουθούν επισταμένα και ανελλιπώς τις κοινοβουλευτικές εξελίξεις. Ρυθμιστικές παρεμβάσεις που μπορεί να ψηφιστούν ανά πάσα στιγμή στην βουλή μπορούν να επηρεάσουν επιχειρήσεις, ομάδες συμφερόντων, και συνδικάτα. Οι λομπίστες επειδή ακριβώς παρακολουθούν όλες αυτές τις κοινοβουλευτικές αλλαγές, είναι σε θέση να δράσουν πιο αποτελεσματικά από το να ενεργούσε μια ομάδα μόνη της.
- Είναι σε θέση να δημιουργήσουν μια πολύ πετυχημένη και στοχευμένη επικοινωνιακή στρατηγική. Όπως αναφέρθηκε και πρωτίτερα, στόχος των ομάδων αποτελεί η σωστή προβολή τους ώστε να γνωστοποιηθούν τα αιτήματα. Άρα, βασική προϋπόθεση για την επίτευξη αυτού αποτελεί μια εκστρατεία δημοσίων σχέσεων προκειμένου να επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό τόσο ο απλός κόσμος, όσο και η κυβέρνηση. Για αυτό, τον λόγο χρειάζεται ένας γνώστης του αντικειμένου ώστε να είναι σε θέση να σχεδιάσει και να διαχειριστεί κάποια πολυεπίπεδη εκστρατεία.
- Οι ομάδες πίεσης, ακλουθώντας το παράδειγμα των επιχειρήσεων, προσεγγίζουν πλέον απευθείας την κυβέρνηση. Οι επιχειρήσεις, έχουν διαπιστώσει ότι είναι καλύτερη η μετοποίεα σύγκρουση με την κυβέρνηση -χρησιμοποιώντας φυσικά εταιρίες λόμπι- από το να λειτουργούν μέσω των επιμελητηρίων. Κατά αυτόν τον τρόπο οι ομάδες απευθύνονται σε ομάδες λόμπι προκειμένου να έρθουν σε επαφή με τους κυβερνητικούς φορείς ή με θετικά διακείμενους νομοθέτες.

Ένα βασικό στοιχείο στις εταιρίες λόμπι είναι ο προσωπικός χαρακτήρας που επιζητούν να έχουν. Συνήθως οι εταιρίες λόμπι προσπαθούν να εισάγουν στο δυναμικό τους πρώην πολιτικά πρόσωπα που αφενός θα έχουν εμπειριστατωμένες γνώσεις για τις πολιτικές διαδικασίες, και αφετέρου θα διαθέτουν ένα ισχυρό κύκλο γνωριμιών που θα καθιστά την δουλειά τους πολύ πιο εύκολη και αποτελεσματική. Εξάλλου, ο πιο σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία σε αυτόν τον χώρο αποτελούν οι γνωριμίες.

Αυτό όμως που έχει σημασία είναι να διαπιστωθεί άμα αυτές οι εταιρίες μπορούν να εξασφαλίσουν ένα επιτυχημένο αποτέλεσμα. Μια εταιρία, η οργάνωση που διαθέτει τους οικονομικούς πόρους να απευθύνεται σε λομπίστες, δεν εξασφαλίζει σε καμιά περίπτωση την καταψήφιση ενός νομοσχεδίου ή την αναβολή της υιοθέτησης ενός κανονισμού. Στην πραγματικότητα, οι δυνατότητες τέτοιων επιχειρήσεων είναι υπερεκτιμημένες και θα ήταν έτσι και αλλιώς παράνομο και αντισυνταγματικό να είχαν την δυνατότητα να ασκούν παραπάνω επιρροή σε κυβερνητικές αποφάσεις. Επί του πρακτέου,

οι υπηρεσίες που μπορούν να προσφέρουν οι λομππίστες δεν ξεπερνούν τον ρόλο του μεσάζοντα. Επιπρόσθετα, το περισσότερο που είναι σε θέση να πετύχουν είναι η εξασφαλισμένη πρόσβαση στους πολιτικούς οι οποίοι διαχειρίζονται αντίστοιχα θέματα, ίσως και στους αρμόδιους γραφειοκράτες. Ωστόσο, σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να υποβαθμίζεται η συμβολή που προσφέρει το επαγγελματικό λόμπινγκ στην πολιτική επικοινωνία. Έχει τα μέσα να προβάλλει και να διαφημίσει το μήνυμα του πελάτη στους αρμοδίους, εξασφαλίζοντας ότι τα αιτήματα θα ακουστούν εκεί που πρέπει να ακουστούν.

Στην συνέχεια, υπάρχει ένας ακόμα προβληματισμός σχετικά με την φύση αυτού του επαγγέλματος. Πιο συγκεκριμένα, πολλοί το χαρακτηρίζουν σαν ένα επάγγελμα που υποσκάπτει τον θεσμό της δημοκρατίας και τον πλουραλισμό που πρέπει να υπάρχει στο πολιτικό σύστημα. Θεωρείτε άδικο από πολλούς το γεγονός ότι κάποιες ομάδες προβάλλονται περισσότερο και τυγχάνουν μια πιο ευνοϊκής μεταχείρισης επειδή διαθέτουν οικονομικούς πόρους να προσλάβουν ειδικούς πολιτικής επικοινωνίας, σε σχέση με κάποιες άλλες- πιο αδύναμα οικονομικές που παραμένουν στην αφάνεια. Για αυτό το λόγο έχει θεσπιστεί ένα ρυθμιστικό πλαίσιο λόμπινγκ προκειμένου να αποφεύγονται τα αθέμιτα μέσα και οι αντιδημοκρατικές πράξεις, το οποίο περιλαμβάνει τους παρακάτω κανόνες:

- Οι λομππίστες καταγράφονται σε δημόσιο κατάλογο.
- Οι δαπάνες λόμπινγκ ανακοινώνονται και δημοσιεύονται αναγκαστικά.
- Αρμόδια δημόσια υπηρεσία ελέγχει τις δαπάνες των εταιρειών του χώρου.
- Επιβάλλεται συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, κατά το οποίο απαγορεύεται σε πρώην μέλη νομοθετικών σωμάτων να αναλαμβάνουν ρόλο λομππίστα. (Hague/Harrop, 2011, σελ 432-435,).

15. Παγκοσμιοποίηση

Όσο αναφορά την παγκοσμιοποίηση και τα κοινωνικά κινήματα πρέπει να γίνουν οι παρακάτω επισημάνσεις:

- ❖ Η παγκοσμιοποίηση έφερε αλλαγές όχι μόνο στον τομέα της τεχνολογίας και της καινοτομίας, αλλά και σε κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο. Οι αλλαγές που έχουν γίνει στα νέα κοινωνικά κινήματα οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην αλλαγή του κοινωνικού και πολιτικού σκηνικού, το οποίο επηρεάζει άμεσα τόσο το ρεπερτόριο δράσης όσο και τα αιτήματα και τους λόγους δημιουργίας των κινήματων. Άρα, δεν πρέπει να θεωρείται ο τεχνοκρατικός ντετερμινισμός ως βασικός παράγοντας που επέφερε τις αλλαγές.
- ❖ Πρέπει να τονιστεί ότι οι τεχνολογικές καινοτομίες έχουν θετική, αλλά και αρνητική σημασία για την κοινωνία. Από την μια πλευρά, όπως συνέβαινε και στον 19ο και 20ο αιώνα και συνεχίζεται και στον 21ο, τα τεχνολογικά επιτεύγματα συμβάλουν στην μείωση του κόστους του συντονισμού μεταξύ των ακτιβιστών που είναι ήδη αλληλοσυνδεδεμένοι. Από την άλλη πλευρά, η τεχνολογική πρόοδος βάζει τελείως στο περιθώριο τους ανθρώπους που δε έχουν ούτε τα μέσα, ούτε τη γνώση για την πρόσβαση στις νέες διαύλους επικοινωνίας. Κατά αυτόν τον τρόπο αυτή η αρνητική πτυχή της τεχνολογίας συμβάλει στην αύξηση της επικοινωνιακής ανισότητας.
- ❖ Παρά την επικράτηση της παγκοσμιοποίησης, παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητας των κοινωνικών κινήματων κινείται σε πλαίσια εθνικής, περιφερειακής και τοπικής εμβέλειας και οργάνωσης, όπως δηλαδή και στον 20ο αιώνα.

- ❖ Αν και σε πολύ μεγάλο βαθμό, η παγκοσμιοποίηση διαμορφώνει την παγκόσμια κατανομή των κοινωνικών κινημάτων, παρατηρείτε ότι δεν υπάρχει έντονη σύγκρουση μεταξύ της παγκοσμιοποίησης και των κοινωνικών κινημάτων στην σημερινή διεθνή πολιτική σκηνή.

16. Νέα κοινωνικά κινήματα

Τα νέα κοινωνικά κινήματα (ΝΚΚ) έχουν άμεση σχέση με τα κινήματα διαμαρτυρίας που έκαναν την εμφάνισή τους στα τέλη της δεκαετίας του 1960. Στα ΝΚΚ συγκαταλέγονται ο φεμινισμός, η οικολογία, το κίνημα των καταναλωτών, τοπικιστικά και φοιτητικά κινήματα, κινήματα νεανικής αντικουλτούρας, αντιθεσμικά κινήματα, και τέλος στους εργατικούς αγώνες στους οποίους εμπλέκονται και μετανάστες και νέοι εργάτες. Τα κινήματα που διαμορφώνουν την λίστα των ΝΚΚ ουσιαστικά είναι εκείνα που έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στους αγώνες διαμαρτυρίας το 1968. Στην συνέχεια, είναι πολύ σημαντικό καταγραφούν οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των παλιών κοινωνικών κινημάτων, τα οποία έχουν σαν σύμβολο το συνδικαλισμό και το εργατικό κίνημα, και των καινούργιων κοινωνικών κινημάτων, δηλαδή των κινημάτων πριν και μετά το 1960.

Η πρώτη διαφορά εντοπίζεται στις μορφές οργάνωσης και στο ρεπερτόριο δράσης, το οποίο εξελίσσεται ιστορικά. Τα ΝΚΚ εκφράζουν με άμεσο τρόπο την δυσπιστία τους απέναντι στην αποτελεσματικότητα των συνδικαλιστικών και κομματικών οργανώσεων. Δεν πιστεύουν ότι αυτά τα κέντρα εξουσίας είναι τα κατάλληλα για την προώθηση συμφερόντων που έχουν σαν στόχο το κοινό καλό. Αντιθέτως, η συγκέντρωση δύναμης και έλεγχου που υπάρχει δημιουργεί δυσπιστία στον σχεδιασμό δράσης. Σε συνδυασμό με την έλλειψη ελέγχου των στελεχών, δημιουργεί ένα αμφίβολο αποτέλεσμα. Για αυτούς τους λόγους, η δομή των ΝΚΚ είναι πιο αποκεντρωμένη, αφήνοντας έτσι μεγάλα περιθώρια αυτονομίας στις διάφορες συνιστώσες της βάσης. Επιπλέον, τα ΝΚΚ ασχολούνται με ένα και μόνο ζήτημα, μία μόνο συγκεκριμένη διεκδίκηση. Επίσης, ως προς το ρεπερτόριο δράσης τους, τα ΝΚΚ χρησιμοποιούν πρωτότυπα μέσα διαμαρτυρίας -μη θεσμοθετημένα- όπως για παράδειγμα καθιστικές διαμαρτυρίες, καταλήψεις χώρων, απεργίες πείνας. Αυτές οι τακτικές συχνά τους επαναφέρει στο προσκήνιο δημοσιότητας πετυχαίνοντας τον σκοπό τους, ο οποίος είναι η προβολή των ιδίων, και κατά επέκταση των αιτημάτων τους.

Η δεύτερη ανομοιογένεια έχει να κάνει με τις αξίες και τις διεκδικήσεις που συνοδεύουν τις κινητοποιήσεις. Αρχικά, τα κλασσικά κοινωνικά κινήματα στόχευαν σε αξίες πιο υλιστικές, δηλαδή αξίες που έχουν να κάνουν με την αναδιανομή του πλούτου και την πρόσβαση σε κέντρα λήψης αποφάσεων. Αντιθέτως, τα ΝΚΚ που ονομάζονται και μεταυλιστικά έχουν σαν προτεραιότητα την αντίσταση στον κοινωνικό έλεγχο και στην αυτονομία. Οι θέσεις που μάχονται, και τα αιτήματα που προβάλλουν είναι απόλυτα και αδιαπραγμάτευτα. Κλασσικά αιτήματα αποτελούν το κλείσιμο πυρηνικών εργοστασίων (από οικολογικό κίνημα), και η κατάργηση των νόμων ενάντια στους ομοφυλόφιλους. Η διαφορά των σύγχρονων αιτημάτων σε σχέση με τις παλιές διεκδικήσεις -που μπορεί να ήταν μια μισθολογική αύξηση- είναι ότι συνιστούν αλλαγή τρόπου ζωής και ταυτοτήτων. Πολύ σημαντικό είναι να τονιστεί πως εκείνη την περίοδο οι άνθρωποι άρχισαν για πρώτη φορά να απενοχοποιούν το σώμα τους, επηρεάζοντας την φύση των κινημάτων που αναδείχθηκαν. Το φεμινιστικό κίνημα, οι αγώνες σεξουαλικών μειονοτήτων, και κινήματα σχετικά με την δημόσια υγεία αναδείχθηκαν ακριβώς επειδή αναβαθμίστηκε ο ρόλος του σώματος στην ζωή των ανθρώπων. Εν κατακλείδι, αναδείχθηκαν σχέσεις που ξεφεύγουν από την υπολογιστική, ποσοτική ορθολογικότητα του σύγχρονου καπιταλισμού.

Τρίτη διαφορά αποτελεί η σχέση των κοινωνικών κινημάτων με το κράτος, και γενικότερα με την πολιτική εξουσία. Τα κοινωνικά κινήματα, κυρίως της περιόδου 1930-1960, διατηρούν στο ακέραιο την σχέση συνδικάτο- κόμμα. Με άλλα λόγια, βασικός τρόπος λειτουργίας, αλλά και στόχος

αποτελούσε η συνεργασία και η κατάκτηση της κρατικής εξουσίας. Στα ΝΚΚ βασική αρχή αποτελεί η αυτονομία (κρατική και κομματική), άρα η σχέση εξάρτησης που υπάρχει σπάει και δημιουργούνται άλλες προτεραιότητες και ισορροπίες. Στην σύγχρονη εποχή, τα ΝΚΚ δεν παλεύουν με στόχο να κατακτήσουν την εύνοια του κράτους, αλλά πρόκειται για την δημιουργία πολιτικών που θα το ελέγχουν και θα αποτρέπουν ανεπιθύμητες ενέργειες του. Σαν βασικός στόχος είναι η δημιουργία ανεξάρτητων μορφών ιδιωτικής κοινωνικότητας, τα οποία θα είναι σε θέση να αντικρούουν την επιρροή του.

Τέλος, η τέταρτη διαφορά αποτελεί και καινοτομία των ΝΚΚ, και έχει σχέση με την ταυτότητα των μελών τους. Σε βιομηχανικές κοινωνίες, τα κοινωνικά κινήματα που πρωταγωνιστούσαν είχαν σαν διεκδικητική φύση ταξικές ταυτότητες, γι' αυτό το λόγο είχαν αναπτυχτεί συγκεκριμένες οργανώσεις όπως το εργατικό κίνημα, το λαϊκό μέτωπο, και το αγροτικό συνδικάτο. Η σύγχρονη κινηματική σκηνή δεν έχει σαν πρωτεύον ρόλο την έκφραση τάξεων ή κοινωνικοεπαγγελματικών κατηγοριών. Η διεκδίκηση για την εξάλειψη εθνικών, φυλετικών ή σεξουαλικών διακρίσεων συνιστά άλλες ταυτότητες. Ωστόσο τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι πλέον έχουν εξαλειφτεί τα παραδοσιακά κοινωνικά κινήματα. Υπάρχουν ακόμα εργατικές ενώσεις και συνδικάτα τα οποία, συνυπάρχουν με τις νέες μορφές κινήματων, διεκδικούν αιτήματα όπως οι συνθήκες εργασίας, μισθολογικά θέματα και ζητήματα κοινωνικής ασφάλισης. (σελ160-165,ερικ).

17. Μεταυλιστικά κινήματα

Όπως αναφέρθηκε πρωτύτερα, τα μεταυλιστικά κινήματα συγκαταλέγονται στα νέα κοινωνικά κινήματα, που έκαναν την εμφάνιση τους μετά το 1960. Οι λόγοι, οι οποίοι έδρασαν καταλυτικά στην μεταβολή της φύσης των διεκδικήσεων, πρέπει να αναζητηθούν σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο. Μετά το 1950, στον χρυσό αιώνα του καπιταλισμού, στις δυτικές κοινωνίες παρατηρείτε μια οικονομική ευμάρεια, η οποία επιτρέπει στους ανθρώπους να καλύπτουν σε πολύ μεγάλο βαθμό της βιοτικές τους ανάγκες. Η οικονομική ανάπτυξη έθεσε την βάση πάνω στην οποία οι πολίτες συσπειρώθηκαν προκειμένου να διεκδικήσουν πιο ποιοτικά αιτήματα, όπως η συμμετοχή, η διατήρηση της αυτονομίας, η ποιότητα ζωής, ο έλεγχος της διαδικασίας της εργασίας. Επίσης, αυτή η αλλαγή μπορεί και να συνδέεται με την ταυτότητα του ανθρώπου, με την αναζήτηση αυτοεκτίμησης. Επιπρόσθετα, σημαντικό ρόλο έπαιξε η θέσπιση της παιδείας ως καθολικό αγαθό για όλους τους ανθρώπους. Οι νέοι δεν σκόπευαν να καταφύγουν σε πρακτικές αντιπροσώπευσης και υποταγής, και απέρριπταν μια ιδιαίτερα ιεραρχική οργανωτική τάξη.

18. Κινήματα και μέσα ενημέρωσης

Από τότε που δημιουργήθηκαν τα κοινωνικά κινήματα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διαδραματίζουν τεράστιο ρόλο σε αυτά. Εφημερίδες, περιοδικά, φυλλάδια και άλλα έντυπα μέσα μεταδίδουν μηνύματα των εκστρατειών, ανακοίνωναν μελλοντικά σχέδια και δραστηριότητες των κινήματων, αξιολογούσαν τις δραστηριότητες αυτές και παρείχαν ειδησεογραφικές αναφορές για τις επιτυχίες ή τις αποτυχίες τους. Χάρης στην αλματώδη εξέλιξη της τεχνολογίας, και των δυνατοτήτων που προσφέρουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα κοινωνικά κινήματα διαθέτουν πολύ περισσότερες δυνατότητες προβολής και άσκησης επιρροής από ότι στο παρελθόν. Το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, τα πολλαπλά εργαλεία που προσφέρει το διαδίκτυο, και η ανάπτυξη του τύπου σε παγκόσμιο επίπεδο, όλα αυτά προκάλεσαν κύμα εκστρατειών και καινούργιων κινήματων.

Θεωρείται πιο αποτελεσματική η μέθοδος της ευρείας γνωστοποίησης του κινήματος μέσω των μέσων ενημέρωσης παρά κατά πρόσωπο με πρόσωπο επιθέσεις ή διαπραγματεύσεις. Με την ευρεία γνωστοποίηση του κινήματος, τα αιτήματα θα ακουστούν και σε τρίτα πρόσωπα συγκαταλέγοντας ισχυρές προσωπικότητες και παράγοντες, οι οποίοι διαφοροποιούνται από τους αποδέκτες των διεκδικήσεων των ακτιβιστών. Επίσης, δύναται η ευκαιρία ενημέρωσης σε ένα πολυποίκιλο κοινό, το

οποίο αργότερα θα κρίνει κριτικά τις θέσεις και τον λόγο ύπαρξης του κινήματος, και θα του δοθεί η ευκαιρία να δήσει την προτίμηση του ψηφίζοντας στις εκλογές και μετέχοντας σε δημοσκοπήσεις. Με άλλα λόγια, η δημοσιοποίηση είναι ικανή να επηρεάσει μεγάλο μέρος του πληθυσμού να ενταχτεί στο κίνημα και να ασπαστεί τις θέσεις των διεκδικητών, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να οδηγήσει στην υποστήριξη του αποδέκτη του κινήματος.

Επιπλέον, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης λειτουργούν σαν ένας καθρέφτης που αντικατοπτρίζει την γνώμη του κόσμου προς το κίνημα. Πιο συγκεκριμένα, στο ρεπερτόριο δράσης προστέθηκε και η προετοιμασία για μια στοχευόμενη προβολή από τα μέσα ενημέρωσης. Ωστόσο, η σχέση μεταξύ κινήματων και μέσων ενημέρωσης, στον 20ο αιώνα, δεν κατέληξαν ποτέ σχέσεις εξάρτησης, ούτε σχέσεις ισότητας. Τα μέσα ενημέρωσης προέβλεπαν κινήματα που έκανα αίσθηση κοινωνικά, είτε εξαιτίας του ιδιαίτερου και πρωτότυπου ρεπερτορίου τους (πχ απεργία πείνας), είτε επειδή είχαν σχέση με ένα θέμα που είχε τοπικό ενδιαφέρον που ήταν ήδη σε ημερήσια διάταξη. Άρα, οι ακτιβιστές δεν μπορούσαν σε καμία περίπτωση να θεωρούν τα μέσα ενημέρωσης ως σύμμαχο τους. Η κάλυψη και προβολή των δράσεων τους από αυτά δεν ήταν δεδομένη, και όταν αυτή προέκυπτε δεν προέκυπτε πάντα το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Στην συνέχεια, τα νέα μέσα ενημέρωσης συντέλεσαν στην γνωριμία των κοινωνικών κινήματων, με ένα κοινό που δεν θα είχαν την δυνατότητα να προσεγγίσουν με άλλον τρόπο. Αξίζει να επισημάνουμε πως, τα κοινωνικά κινήματα δεν διαμορφώνονται μέσω της εικόνας που δείχνουν τα μέσα ενημέρωσης για αυτά. Οι ακτιβιστές έχουν να ευκαιρία να απευθυνθούν στο κοινό που είναι συνδεδεμένο με τα μέσα ενημέρωσης διευρύνοντας το πεδίο και την αποτελεσματικότητα δράσης τους, ενώ παράλληλα αποκλείει και όλον αυτόν τον πληθυσμό που δεν έχει πρόσβαση στα μέσα αυτά. Στα παλαιότερα κοινωνικά κινήματα, ως βασικό μέσο ενημέρωσης ήταν η οι εφημερίδες, οι οποίες διαβάζονταν από πολίτες που είχαν μόρφωση και παιδεία. Οπότε μπορεί να διαπιστωθεί ότι τα μέσα ενημέρωσης δεν αποτελούσαν την κύρια πηγή διάδοσης αιτημάτων των ακτιβιστών. Όσο αναφορά το διαδίκτυο, μόλις μετά το 2000 άρχισε να πραγματοποιείται εύκολα προσβάσιμο, στην πλειοψηφία των ανθρώπων, σήμερα έχει καταστεί ως ένα παγκόσμιο μέσω πληροφόρησης και ενημέρωσης το οποίο είναι πολύ εύκολο να αξιοποιηθεί σωστά από τους ακτιβιστές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- CharlesTilly, Κοινωνικά κινήματα 1768-2004, εκδόσεις Σαβάλας 2007, σελ. 12-13, 19-20,28,29.
- ErikNeveu, Κοινωνιολογία των κοινωνικών κινήματων και ιστορίες κινήματων από το Μεσαίωνα μέχρι σήμερα, εκδόσεις Σαβάλας 2010, σελ. 47-51,52-55,55-56,57-59,63-65
- RodHague/MartinHarroup, Συγκριτική Πολιτική και Διακυβέρνηση, εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ 2011, σελ. 302,414,431,432-435
- DonatellaDellaPorta/ MarioDiani, Κοινωνικά Κινήματα μια εισαγωγή, εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ 2010, σελ. 287-298
- Σεραφείμ Ι. Σεφεριάδης, ΣΥΓΡΟΥΣΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ: ΜΙΑ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ, Ελληνική επιθεώρηση πολιτικής επιστήμης, τχ 27, Μάιος 2006 σελ 10-12